

Maria Barbă

**EDUCAȚIA CENTRATĂ PE COPIL LA VÂRSTA
PREȘCOLARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA**
The Child-Centered Education at the Pre-School Age in
the Moldavia Republic

Maria BARBĂ

Abstract: *The global and local changes from the last years and the reforms in the educational system retain once more the proper support of the school personnel, so that this should be able to cope with the challenges of a knowledge-based society. Each child being unique, which means an individualized approach, the individuality being defined as the totality of the characteristics that express the human being's unicity as compared to others. The individual can learn as long as he is supported in learning and exploring the cognitive potential process. So, the education subject (the child), the individual or the groups have and demonstrate a conscious and creative pro-activity, freedom in knowing themselves, auto-efficiency in changing the surrounding reality. At the same time, education subject, the individual and/or collective teacher, defines the assumption of explicit pedagogical roles and has the pedagogic and social capacity of projecting, of realizing the formation activity, of developing the human personality in a formal or unformal institutionalized sphere. The first, pre-school education constitutes the fundament whose force depends on the quality of the acquisitions accumulated by the individual educated in the elementary school, in the highschool or in the university. This fact invests the pre-school institution a specific role in the achievement of the success when implementing the curriculum within the whole learning system, we mean the process of shaping the personality of the future citizen.*

Keywords: education, curriculum, child, pre-school education.

Postmodernitatea în educație desemnează un model de abordare a activității de formare, dezvoltare permanentă a personalității, aplicabil într-o anumită fază de evoluție a teoriei pedagogice. Definind termenul de *postmodernism* ne referim la: o nouă perioadă, o nouă etapă în evoluția culturii universale în general; un nou stil al gândirii științifice postmoderne opus celui clasic și neoclasic; un nou stil artistic ce caracterizează diverse forme ale artei contemporane; un nou curent în literatură, pictură; un sistem estetic apărut în a II-a jumătate a secolului al XX-lea.¹ Determinarea acestui model ca valoare de paradigmă este condiționată, din punct de vedere istoric și axiomatic.²

Schimbările globale și locale din ultimii ani și reformele în sistemul educației solicită tot mai mult sprijinirea corespunzătoare

¹ S. Pavlicenco, „Univers postmodernism”, în *Didactica Pro*, număr 1 (5), 2001, pp. 36-37.

² V. Chicu, O. Dandara, V. Goraș-Postică, V. Guțu, A. Solcanu, *Educația centrată pe cel ce învață. Ghid metodic*, Chișinău, CEP USM, 2009, p. 8.

"The Child-Centered Education at the Pre-School Age in the Moldavia Republic", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 152-161

a cadrelor didactice, astfel încât acestea să răspundă provocărilor unei societăți bazate pe cunoaștere. Orice copil fiind unic presupune o abordare individualizată, *individualitatea* fiind definită ca totalitatea caracteristicilor care exprimă unicitatea unui om în comparație cu ceilalți.³ El poate să învețe în măsura în care este sprijinit în procesul de învățare, de exploatare a potențialului cognitiv și aptitudinal. Astfel, *subiectul educației (copilul)*, individul sau grupul de indivizii, posedă și dă dovadă de proactivitate conștientă și creativă, de libertate în cunoașterea de sine, autoeficacitate în schimbarea realității înconjurătoare.⁴ În același timp, *subiectul educației, „educatorul”* individual și/sau colectiv, definește asumarea unor roluri explicit pedagogice și are capacitatea pedagogică și socială de proiectare, de realizare a activității de formare, de dezvoltare a personalității umane într-un cadru instituționalizat de tip formal sau nonformal.

Educația timpurie, preșcolară, constituie fundamentul a cărei trăinicie depinde de calitatea achizițiilor acumulate de cel educat în gimnaziu, liceu, universitate. Acest fapt îi conferă instituției preșcolare un rol aparte în reușita implementării curriculum-ului în întregul sistem de învățământ, adică în reușita procesului de formare a personalității viitorului cetățean.⁵ Cercetările recente în domeniul psihologiei, pedagogiei demonstrează importanța perioadei timpurii din viață pentru formarea personalității. Teoriile ce stau la baza educației timpurii și preșcolare pleacă de la teoria stadială a dezvoltării cognitive a psihologului elvețian Jean Piaget. Conform autorului, stadiile semnificative în procesul de învățare și formare a personalității copilului sunt: stadiul inteligenței senzorio-motorii cuprins între 0-2 ani; stadiul gândirii pre-operaționale, cuprins între 2-6 ani; stadiul operațiilor concrete cuprins între 6-7 ani și 10-11 ani; stadiul operațiilor formale-după 11 ani.⁶ Astfel, copilul interacționează cu forțele externe mai degrabă activ decât pasiv: el desfășoară o activitate mentală extrem de intensă în timp ce se străduiește să găsească explicație evenimentelor și lumii din jurul lor. Rolul adultului este de a preda, a stimula și susține învățarea activ-participativă, cu atât mai mult cu cât copiii pot avea

³ O. Dandara, V. Chicu, V. Goraș-Postică, R. Solovei, M. Șevciuc, *Psihopedagogia centrată pe copil*, Chișinău, 2008, p. 15.

⁴ M. Ștefan, *Lexicon pedagogic*, București, Editura Aramis, 2006, p. 328.

⁵ V. Chicu, „Managementul implementării curriculumului în instituția de învățământ preșcolar”, în *Didactica Pro*, număr 3-4, 2007, p. 16.

⁶ A. Bolbocianu, V. Moldovan-Bătrânac, N. Veleșcă, *Ghidul cadrelor didactice pentru educația timpurie și preșcolară*, Chișinău, 2008, pp. 24-25.

Maria Barbă

un rol activ în determinarea propriei dezvoltări. Ei sunt experimenterii înnașcuți dacă li se oferă posibilitatea și susținerea pentru a explora. Învațarea are loc pe etape care diferă prin calitatea judecării copiilor, modul în care acționează și învață aceștia despre lumea din jurul lor. Se pleacă de la o învățare senzorială, bazată pe *aici* și pe *acum*, pentru ca ulterior structurile mintale, inclusiv cea interpersonală să se formeze prin interacțiunea copilului cu mediul.

Teoria dezvoltării cognitive a lui Piaget este completată de teoria dezvoltării psihosociale a lui Erikson.⁷ Dezvoltarea este un proces de integrare a factorilor biologici individuali cu factorii de educație și cu cei socioculturali. Pe parcursul vieții, omul traversează 8 stadii polare reflectate conform tezei ce subliniază că potențialul de dezvoltare al individului capătă împlinire pe tot parcursul existenței. Fiecare stadiu este sensibil pentru achiziționarea unor anumite calități (încredere, autonomie, inițiativă, hărnicie, fidelitate, dragoste, înțelepciune, îngrijire) care de la un stadiu la altul rămân, se acumulează. Crizele apar din conflictul dintre posibilitățile de relaționare ale persoanei și cerințele mediului social. Stadiile urmează într-o anumită structură și consecutivitate. Fiecare stadiu poate decurge (angajând persoana prin anturaj) pozitiv sau negativ, iar în final se soldează cu un produs psihologic pozitiv sau negativ ce marchează dezvoltarea ulterioară a personalității.

Lev Vîgotski s-a impus în literatura de specialitate prin teoria învățării socioculturale și zona proximei dezvoltări. Cu referire la caracterul social al învățării autorul evidențiază faptul că informația nouă este dobândită zilnic, înglobată în evenimente cotidiene și capătă semnificație în virtutea relevanței sale prin importanța, complexitatea, natura ei interactivă și caracterul social al experiențelor. În contextul zonelor dezvoltării diferențiem: zona actuală dezvoltării, adică „spațiul” solicitărilor în care subiectul rezolvă independent situațiile de problemă, structurile psihologice sunt mature; zona proximei dezvoltări, adică spațiul în care copilul ajunge să soluționeze problema, dar numai cu ajutorul adultului. Esențială rămâne disponibilitatea de a accepta și a profita de ajutor. Structurile psihologice se află în proces de dezvoltare. Orientarea procesului educațional spre zona proximei dezvoltări este condiție *apriori* pentru învățământul formativ.

⁷ V. Chicu, O. Dandara, V. Goraș-Postică, V. Guțu, A. Solcanu, *Educația centrată pe cel ce învață*, p. 13.

"The Child-Centered Education at the Pre-School Age in the Moldavia Republic", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 152-161

John Dewey și-a consfințit celebritatea prin afirmația cum că lumea întregă este laboratorul nostru de creație iar copilul trebuie să iasă din bancă și să meargă în lume. Educația este o dezvoltare în, prin și pentru experiență. Educația este acea reconstrucție sau reorganizare a experienței care se adaugă la înțelesul experienței precedente și care mărește capacitatea de a dirija evoluția experienței care urmează. Experiența este o experiență vitală în învățare. Ea, este în primul rând, acțiune. Astfel, dacă pe un copil îl interesează cum funcționează un oraș, nu ne limităm la a sta în încăpere și a citi cărți despre acesta, ci ieșim în oraș, urmărim, explorăm, cercetăm. Sau dacă apare interesul copiilor față de cum curg râurile, ieșim să observăm râul în mediul lui natural și abia apoi ne întoarcem apoi în sala de clasă și citim despre acestea, scriem, modelăm, desenăm. Experiența este cea care apare în condiții speciale, solicităm un mediu specializat. Experiența presupune cunoaștere, iar cunoașterea ne permite să adaptăm mediul la nevoile noastre și să adaptăm scopurile și dorințele noastre situației în care trăim. Ființa trăiește prim mediu, cu ajutorul acestuia, care devine, astfel, parte a experienței sale vitale. Mediul este totalitatea condițiilor implicate în desfășurarea activităților unei ființe vii. Clasa poate fi un exemplu de democrație: copiii pot constitui o comunitate bazată pe principii democratice; educatorul are multiple roluri; copiii au posibilitatea să ia singuri decizii; învățarea este parte componentă a comunității democratice.

Carl Rogers este exponentul metodelor pedagogice nondirective centrate pe copil. Învățarea trebuie în primul rând facilitată, să fie semnificativă, personală și autodeterminată. Învățarea autentică are loc în măsura în care educatorul acceptă copilul așa cum este el și înțelege sentimentele acestuia. Cadrul didactic trebuie să acorde copilului o considerație pozitivă necondiționată. Situația pedagogică presupune întâlniri individuale cât mai des posibil sau munca în grupuri mici. Când învățarea angajează persoana în integritatea sa, cu sentimentele și inteligența proprie, penetrează cel mai profund și se reține pentru mai mult timp. Democrația presupune că învățământul îi ajută pe copii să fie capabili de inițiativă și de asumarea responsabilităților; de alegeți inteligente; de adaptarea la situațiile schimbătoare; de a recurge la experiența lor în mod creator. Ovide Decroly, ca reprezentant al școlii centrate pe copil, consideră că omul este o unitate biologică și nu poate fi conceput în afara mediului său natural și social. Cunoașterea la copil are loc ca o privire, interpretare a întregului.

Maria Barbă

Ca metodă pedagogică, metodă globală vizează ansamblurile de cunoaștere, corespunzătoare necesităților ce se derulează în interiorul unei unități didactice numite centre de interes, grupate sub genericul *Omul și nevoile sale* și se concretizează în observații, asociații și expresii creative (a simți, a gândi, a lucra și a se exprima). Spațiile educaționale trebuie amenajate astfel încât să se constituie în mini ateliere și laboratoare de lucru. Activitățile interactive trebuie derulate în consonanță cu nevoile formabililor. Metoda proiectului este o metodă activă de învățare și o cale interesantă și sigură de integrare. Programul zilei trebuie să fie dominat de preocuparea de a-l face pe copil să înțeleagă ce face și de a-l determina să se disciplineze pe sine însuși. Personalul de lucru trebuie să fie activ, inteligent, să posede imaginație creatoare, să iubească copilul, să fie dornic de a se instrui.

Howard Gardner a contribuit prin teoria inteligențelor multiple, conform căreia orice modalitate uniformă de predare este, evident, nesatisfăcătoare, de vreme ce fiecare copil este atât de diferit. Fiecare persoană este posesor al unui anumit tip de inteligență, care îi determină randamentul asimilării cunoștințelor, al angajării intelectuale, al implicării profesionale, al interiorizării și al explicării relațiilor, al autoexprimării de succes. Până în prezent se fac referiri la 9 tipuri de inteligență: corporal-chinezească, lingvistică, logică-matematică, logico-spațială, muzicală, interpersonală, intrapersoană, existențială. Procesul educațional, planificat și realizat din perspectiva multiplelor inteligențe, condiționează centrarea pe copil și individualizarea, facilitează interacțiunea cu lumea, asigură și susține succesul de autoexprimare, consolidează imaginea de sine și sentimentul de competență.⁸

Teoriile lui J. Dewey, D. Elconin, E. Erikson, J. Piaget, L. Vîgotski asupra evoluției copilului au contribuit la conturarea unei viziuni integrale asupra educației, conform căreia copilul este autorul propriei personalități. Sursa învățării o constituie diversitatea experiențelor (cognitive, sociale, emoționale, fizice) trăite de copil. De aceea, este semnificativ a încuraja necesitățile naturale de explorare, de experimentare; a consolida curiozitatea, dorința de a comunica și a relaționa. O asemenea viziune asupra copilului modifică și concepția asupra esenței procesului educației care, și în perioadele timpurii, constă în interacțiunea între subiecți,

⁸ *Ibidem*, pp. 12-15.

"The Child-Centered Education at the Pre-School Age in the Moldavia Republic", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 152-161

între două părți active nu doar în influența educatorului asupra celui educat.⁹

Noua viziune, precum și schimbările ce se produc în Republica Moldova la ora actuală, cât și în lume, necesită o reconsiderare a curriculum-ului pentru educația timpurie și preșcolară din perspectiva asigurării tuturor condițiilor pentru dezvoltarea integrală normală și deplină a copilului în funcție de potențialul de care dispune. Principiile de bază la elaborarea curriculum-ului educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară sunt:

- principiul educației centrate pe copil (respectarea și valorizarea unicității copilului, a nevoilor și caracteristicilor acestuia);
- principiul respectării drepturilor copilului (dreptul la educație, dreptul la libera exprimare etc.);
- principiul învățării active (crearea de experiențe de învățare în care copilul este autorul propriei formări);
- principiul dezvoltării integrate (printr-o abordare integrată a activităților, transdisciplinară);
- principiul interculturalității (cunoașterea, recunoașterea și respectarea valorilor naționale și ale celorlalte etnii);
- principiul echității și nondiscriminării (asigurarea de oportunități de dezvoltare pentru toți copiii, indiferent de gen, etnie, religie sau statut socio-economic);
- principiul educației ca interacțiune dintre educator și cel educat (dependența rezultatelor educației de ambele părți participante în procesul de individualitate a copilului, cât și de personalitatea educatorului).¹⁰

Curriculum-ul aplicat azi în Republica Moldova respectă *principiul individualizării* (organizarea activităților se efectuează ținându-se cont de ritmul propriu de dezvoltarea al copilului, de

⁹ A. Bolboceanu, „Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova”, în *Didactica Pro*, număr 3-4, 2007, p. 20.

¹⁰ ***, *Curriculumul educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova*, Chișinău, 2008, pp. 7-9.

Maria Barbă

nevoile și interesele sale asigurându-se libertatea acestuia de a alege activități și sarcini în funcție de preocupările și trebuințele individuale); *principiul învățării* bazat pe joc (jocul este activitatea primordială a copilului de 1-7 ani prin care acesta se dezvoltă natural; jocul trebuie să stea la baza conceperii activităților de învățare de toate tipurile); *principiul diversității* contextelor și situațiilor de învățare (oferirea de contexte și situații de învățare cât mai variate care să solicite implicarea copilului sub multiple aspecte: cognitiv, emoțional, social, motoriu); *principiul alternării formelor de organizare a activității și a strategiilor de învățare*; *principiul parteneriatului* instituției preșcolare cu familia și comunitatea (care să asigure continuitatea și coerența în demersul educațional; familia trebuie considerată un partener activ nu doar receptor al informațiilor furnizate de educator referitoare la progresele realizate de copil; totodată este importantă înțelegerea valorii educației în perioada timpurie și preșcolară pentru comunitate și participarea comunității).¹¹

Educatorul este partenerul copilului în interacțiunea acestuia cu mediul în scopul de a-l însuși, a-l stăpâni și a-l transforma. El trebuie să asigure șanse egale pentru toți copiii, confort emoțional, protecția vieții și sănătății lor, de asemenea să le respecte drepturile sociale și personale. Cadrul didactic dispune de libertatea de a alege strategiile didactice care răspund cel mai bine exigențelor educației centrate pe copil. Educatorul este responsabil de crearea mediului în care copiii își petrec aproape jumătate de zi și care, la rândul său, este un model al lumii reale în care copilul va fi „aruncat” mai târziu și va trebui să se descurce. Educatorul trebuie să cunoască fiecare copil pentru a decide asupra modului în care interacționează cu el și cu familia lui, a modului în care organizează contextele și experiențele de învățare, abordează jocul și demersul instructiv-educativ.¹²

Educatorul contemporan trebuie să facă dovada flexibilității cognitive, să caute variante conceptuale și metodologice, soluții alternative sau complementare la cele clasice sau curente în practica educației copiilor de vârstă timpurie și preșcolară sau în recomandările metodice și să ia decizii optime, fundamentale, științifice în diferite contexte educaționale centrate pe copil.¹³

¹¹ *Ibidem*, p. 12.

¹² A. Bolboceanu, V. Moldovanu-Bătrânac, N. Veleșco, *Ghidul cadrelor didactice*, p. 104.

¹³ V. L. Guțu, *Pedagogie*, Chișinău, 2013, p. 468.

"The Child-Centered Education at the Pre-School Age in the Moldavia Republic", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 152-161

În educația centrată pe copil apar noi roluri ale educatorului. Principalele dimensiuni ale rolurilor exercitate de educator sunt de: *facilitator* al învățării, *observator* al progresului copilului luând în considerație particularitățile individuale, interesele și nevoile lui; *deținător* al unor atitudini creative în rezolvarea problemelor educaționale cu care se confruntă; acceptarea noului și a soluțiilor care să corespundă multiplelor nevoi ale copiilor, flexibilitate în planificări, decizii și activități; *partener* real; cooperarea cu colegii cu specialiștii și cu membrii comunității care îi pot sprijini efortul educativ; *secretar*, *regizor*, *arhitectura*, *consilier* etc.¹⁴ Ca *secretar* cadrul didactic creează un model care demonstrează că lexemele rostite pot fi citite și scrise, creează diverse reprezentări scrise și picturale ale jocului și limbajul copilului, consemnează literalmente limbajul copiilor prin fixarea ideilor, susține eforturile copiilor în descrierea creației lor. Rolul de *regizor* este foarte important în educația centrată pe copil. Cadrul didactic cunoscând și acceptând fiecare copil creează oportunități echitabile pentru grupul de copii ținând cont de diferențele lor individuale, ajustează sarcinile la interesele și posibilitățile copilului. Pentru a-i spori încrederea în forțele proprii, educatorul pune în valoare calitățile esențiale ale copilului, îl încurajează să-și asume riscurile. Ca *arhitect* cadrul didactic personalizează spațiul sălii de grupă, îl adaptează la necesitățile și interesele copiilor, selectează mijloacele didactice adecvate vârstei acestuia, reamenajează permanent mediul grupei, integrează elemente din mediul exterior și interior, explorează sunetele, culorile și textura. Ca *manager* ține seama de caracteristicile unice ale fiecărui copil, asigură un mediu adecvat vârstei, intereselor și posibilităților copiilor; selectează în colaborare cu copiii teme și materiale sugestive, intervine cu noi mijloace și idei pe parcurs, încurajează lucrul în echipă, implică familia, comunitatea în procesul instructiv-educativ.¹⁵

Familia are un rol decisiv în educația centrată pe copil. Ea constituie mediul socio-cultural în care copilul s-a născut și crește. Părinții trebuie să regăsească în instituția de educație timpurie și preșcolară un sprijin pentru a colabora cu educatorii și a participa la activitățile realizate cu copiii, ei trebuie să ia cunoștință de informații privind particularitățile de vârstă ale copilului, importanța intervențiilor educaționale, rolul mediului stimulativ cu

¹⁴ ***, *Programul „Pas cu pas” să facem cunoștință*, Chișinău, Editura Epigraf, 2001, p. 42.

¹⁵ A. Bolboceanu, V. Moldovanu-Bătrânc, N. Veleșco, *Ghidul cadrelor didactice*, p. 106.

Maria Barbă

care copiii interacționează, necesitatea asigurării unui climat securizant pentru sănătatea fizică și psihică a copilului, activitățile desfășurate în instituția de educație timpurie. Cooperarea dintre părinți și educatori este esențială pentru a asigura coerența și consecvența acțiunii educaționale. Cunoașterea și înțelegerea familiei în calitate de partener constant și autentic devine o prioritate mai ales în contextul actual, în care familia însăși trebuie să se adapteze unor schimbări semnificative.¹⁶

Educația centrată pe copil se realizează în baza standardelor de învățare și dezvoltare a copiilor de la naștere până la 7 ani. Standardele reprezintă un set de afirmații care reflectă așteptările privind ceea ce ar trebui copiii să știe și să poată să facă. Acestea sunt definite pentru a sprijini creșterea și dezvoltarea copiilor de la naștere până la intrarea în școală, atât în mediul familial, cât și în cadrul altor servicii de educație timpurie. Formularea standardelor pentru învățare și dezvoltare timpurie a copiilor de la naștere la 7 ani în Republica Moldova reprezintă un reper important în a formula explicații în privința a ceea ce copilul trebuie să știe, să poată să facă la această vârstă înainte de a intra în școală.¹⁷ Standardele de învățare și dezvoltare timpurie recunosc: unicitatea copilului, caracterul global și integrat al dezvoltării lui, rolul activ al copilului în construcția sinelui și a propriei învățări, importanța respectării drepturilor fundamentale ale copilului, rolul fundamental al adultului în îngrijirea, creșterea, dezvoltarea și educația copilului în perioada timpurie. Asigurarea continuității standardelor educaționale în învățământul preșcolar se realizează prin respectarea documentelor normative și de politică educațională: Concepția dezvoltării educației preșcolare din Republica Moldova; Buletin informativ 1997; Strategia națională „Educația pentru toți” pe anii 2004-2005; Hotărârea Guvernului nr. 410 din 04.05.03; Regulamentul instituției de educație preșcolară (Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr.8.5 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministerului Educației nr. 04 din 4 ianuarie 2011; www.edu.md); Regulamentul instituției de învățământ „Grădiniță-Școală primară” (Colegiul Ministerului Educației, Hotărârea nr. 8.7 din 16 decembrie 2010, Ordinul Ministrului Educației nr. 04 din 4 ianuarie 2011; www.edu.md); Regulamentul cu privire la organizarea obligatorie a pregătirii

¹⁶ Adriana Denisa Manea, *Managementul organizației școlare. Implicații ale managementului democratic-participativ la nivelul unității școlare de tip incluziv*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, p. 150.

¹⁷ A. Bolboceanu, C. Cincilei, M. Ionescu, *Standarde de învățare și dezvoltare pentru copil de la naștere până la 7 ani*, Chișinău, 2013, p. 4.

"The Child-Centered Education at the Pre-School Age in the Moldavia Republic", *Astra Salvensis*, III, 6, p. 152-161

copiilor către școală de la vârsta de 5 ani (Colegiul Ministerul Educației, nr. 07, 4 ianuarie 2011; www.edu.md); Regulamentul de organizare și funcționare a Centrelor Comunitare de Dezvoltare Timpurie a copiilor de 3-6 (7) ani; Hotărârea Guvernului nr. 567 din 10.09.09; Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 144-147 (3477-3480) din 18.09.09; Curriculum-ul educației copiilor de vârstă timpurie preșcolară (1-7 ani) în Republica Moldova (Ministerul Educației și Tineretului, anul 2008); Standardele de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani (Ministerul Educației, anul 2010); Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie (Ministerul Educației și Tineretului, anul 2010); Ghidul cadrelor didactice pentru educație timpurie și preșcolară (Ministerul Educației și Tineretului, anul 2008); Ghidul educatorilor „1001 Idei pentru educație timpurie de calitate” (Ministerul Educației, anul 2010); Ghid pentru cadrele didactice și manageriale din sistemul educațional preșcolar și pentru specialiști din serviciile specializate din recuperare/reabilitare a copiilor cu dizabilități „Incluziunea socio-educatională a copiilor cu dizabilități în grădinița de copii, 2012; Codul educației al Republicii Moldova (Ministerul Educației, anul 2014).

Putem concluziona că parteneriatul grădiniță-familie-comunitate facilitează învățarea și asigură continuu-mul educațional. În același timp, educația centrată pe copil în Republica Moldova este o practică ce se realizează în baza curriculumului integrat, a standardelor de învățare și dezvoltare derivate din documentele normative de politică educațională.